

Nejmocnější říše svět

Světové dějiny byly odjakživa vytvářeny mocnými říšemi, které si dokázaly vojensky podmanit své okolí. Často jim vnutily nejen vojenskou vůli, ale zároveň také předaly bohatší kulturu. **Sláva a pověsti o někdejší moci a velikosti jejich panovníků často přetrvávají dodnes.** Pojdte se s námi v několikadílném seriálu podívat na ty říše, jejichž stopy se do historie lidstva otiskly nejvýrazněji

Egyptská říše

Obr rozkročený nad pyramidami

Jednou z prvních vojensky i hospodářsky významných říší byl starověký Egypt. Starobylá egyptská civilizace přetrvala téměř tři tisíce let a zanechala po sobě monumentální památky i mistrovská umělecká díla, která dodnes budí úžas návštěvníků takřka všech světových muzeí. Počátky říše se ztrácejí v mlze domněnek a ne vždy prokazatelných hypotéz. V době asi před 5 150 lety (tedy kolem roku 3150 př. n. l.) se pod legendárním faraónem Narmerem (Menim) sjednocují státy v údolí Nilu a postupně se tento stát rozrůstá do mohutné

Obdivovanou součástí egyptské armády byly lehké válečné vozy. Rychlostí až 38 km/h objížděla dvoučlenná osádka nepřátelskou pěchotu a z bezpečné vzdálenosti ji ostřelovala

říše. Svého největšího rozmachu dosáhl Egypt v období tzv. Nové říše ve 2. tisíciletí př. n. l. Samotná egyptská říše pak přestává existovat roku 31 př. n. l., kdy je proměněna v pouhou provincii tehdy poměrně nového hegemonu, rané Římské říše.

Opevněná delta Nilu

Po většinu své existence byl starověký Egypt sjednocen pod jednou vládou. Hlavním úkolem egyptských armád tak bylo udržet potenciální nepřátele před hranicemi a nedovolit jim proniknout

na vlastní území říše. Okolní území byla obývána četnými kočovnými kmeny, které se často pokoušely pronikat do Egypta a usazovat se v úrodných nilských údolích. Egyptané proto postupně vystavěli pevnosti podél východních i západních hranic nilské delty. Posádky těchto pevností si většinou hravě poradily s menšími nájezdy, pokud však došlo k vážné miněné invazi, byl spěšně poslán varovný vzkaz pro hlavní egyptskou armádu. Většina egyptských měst postrádala mohutné hradby a opevnění, takže při reálném nebezpečí bylo vždy nutné jednat rychle.

Nejpozoruhodnější bitva starověku

Bitva u Kadeše se odehrála u řeky Orontés v dnešní Sýrii zřejmě v roce 1274 př. n. l. a šlo o střet mezi faraónem Ramsesem II. a chetitským králem Mutavališem II. Jde o zřejmě největší bitvu vybojovanou válečnými vozy, kterých se do bitvy zapojilo asi 5 000. Chetité měli početní převahu. Počet vojáků se pohyboval kolem 20 000 na straně Egyptanů a téměř dvojnásobkem disponovali jejich nepřátelé. Bitva údajně proběhla takto: Ramses se utábořil severně od Kadeše společně s divizí Amón, vedoucím operačním svazem své armády. Očekával Chetity ještě daleko v pustině. Vtom ale král Mutavališ poslal

2 500 svých válečných vozů přes řeku Orontés. Divize Ré byla zastížena v pochodovém tvaru a zahrnata na útek. Pak se Chetité vrhli na egyptský tábor, ale byli obráceni přicházejícími egyptskými posilami na útek. Mutavališ poslal na jejich záchranu asi tisíc válečných vozů (pěchotu v bitvě vůbec nepoužil), ty však byly poraženy. První se ale stáhnul Ramses, čehož Mutavališ využil a pokračoval v postupu na Damašek. Po několika letech pak obě strany uzavřely mír, na jehož základě připadla města Amurru a Kadeš Chetitům, taktickým vítězům bitvy.

Nové historie

Faraón v čele zemědělců

Ve starším období Staré a Střední říše (asi 2686–1640 př. n. l.) byla egyptská armáda tvořena především oddanými rolníky a řemeslníky, kteří se podle potřeby scházeli pod faraónovou zástavou v počtu až několik desítek tisíc. Základem armády přitom byla vždy pěchota, která tvořila oddíl v závislosti na přidělené výzbroji. Složení egyptského vojska a jeho výzbroj byly v této době ještě velmi jednoduché. Pěšáci byli vyzbrojeni oštěpem s měděnou špicí a rozměrným dřevěným štítem, potaženým koženými proužky. Původně vojáci bojovali také kamennými palcáty, postupně se ale tato primitivní zbraň stala pouhým ceremoniálním předmětem a byla nahrazena bojovou bronzovou sekerou. Pěšáci byli v boji podporováni lučištníky, kteří stříleli z jednoduchých luků se šípy s pazourkovým nebo měděným hrotem. Na dálku vedly boj také samostatné oddíly prakovníků, rovněž podporujících pěchotu.

Vojáci dostávali za službu od panovníka jistý příděl půdy pro rodinu, po odsouzení svých povinností se pak směli na přidělené půdě usadit. Někdejší velitelé si navíc často zachovali významné postavení u faraónova dvora i po ukončení vojenské kariéry. Vrchním velitelem armády byl však vždy a pouze sám faraón. Ten často vedl armádu do boje osobně, aby zvýšil morálku svých bojovníků a uplatnil své postavení jednoznačného vrchního velitele.

Profesionalizace egyptské armády

Počet vojáků egyptské armády mohl dosahovat až desítek tisíc, operačními jednotkami však byly menší skupiny asi po 250 mužích, vedené nižšími veliteli. Klasická taktika boje spočívala v počátečním zasypaní nepřítele šípy lučištníků, následovaném rychlým útokem pěchoty nebo vozatajstva do narušené linie nepřátelské obrany. Podle dochovaných zdrojů se však zdá pravděpodobné, že Egyptané byli často zaskočeni nastroženými pastmi nebo blokadou cestovních tras. Opěvované válečné vozy také nešlo využívat na všech typech terénu, čehož egyptští protivníci dovedli v pozdějších dobách využít.

Během období Střední říše (asi 2030–1640 př. n. l.) bylo již doplňování stavů zařízeno tak, že z každé stovky obyvatel musel narukovat jeden muž. Díky tomu došlo ke kvalitativnímu skoku ve vývoji armády a v její celkové profesionalizaci. V této době už totiž armádě veleli odborně a zkušenostmi vybavení velitelé přímo podřízení faraónovi. Během 3. a počátkem 2. tisíciletí př. n. l. se ještě nepoužívala prakticky žádná zbroj. Horké klima, které v Egyptě většinou panovalo, ovlivnilo oblečení vojáků. To se v podstatě omezovalo na krátkou bederní roušku, sahající do půli stehna, a pouze u elitních bojovníků také jednoduché sandály. Již v této době však byli součástí egyptské armády i nájemní žoldnéři z cizích zemí, například zruční lučištníci z Nubie (tzv. Medjay).

Vozy a brnění

Kolem roku 1600 př. n. l. nastal velký kvalitativní zlom v egyptském vojenství. Již před rokem 1700 př. n. l. napadali Egypt tzv. Hyksósové, semitské kmeny postupující ze severovýchodu. Během 17. století př. n. l. využili politických rozporů a ovládli

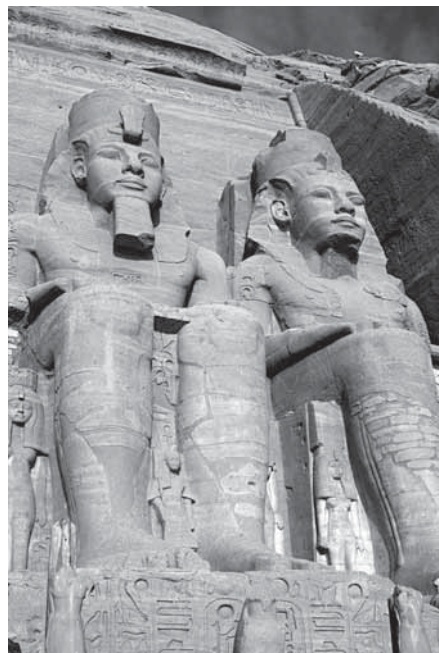
Egypt. Kromě založení nové egyptské dynastie také přinesli technickou inovaci, kterou bylo zavedení bojových vozů, kvalitnějších bronzových zbraní a také účinných kompozitních luků. Po svržení Hyksósů se Egyptané sami stali mistry v ovládnutí bojových vozů a přejaté techniky boje i zbraně ještě více zdokonalili. Díky tomu se Egypt stal v období Nové říše nejsilnějším státem celé středozemní oblasti.

Ve stejné době jako lehké bojové vozy se objevuje také první jednoduché brnění, složené nejprve jen z vatové vycpávky nebo kovových destiček mezi dvěma vrstvami plátna. Pouze elitní bojovníci směli nosit také „pancíře“ zhotovené z pásů krokodýlí kůže nebo kovových šupin. V pozdější době si egyptští vojáci rovněž chránili hlavy koženými čepicemi zpevněnými prošíváním, nebo i skutečnými kovovými přilbami.

Na suchu i na moři

O vzhledu a výzbroji egyptského bojovníka se dozvídáme především z četných vyobrazení na zdech chrámů a stěnách pohřebních komor. Zachovaly se také malé dřevěné figurky bojovníků a samotné archeologické objevy původních zbraní. Ty potvrzují fakt, že Egyptané se dokázali rychle přizpůsobovat a v případě potřeby přebírat od nepřátel účinnější zbraně i bojové techniky. Nebezpečí ze strany mocných říší Mitanni, Chetitů a později Asyřanů a Babyloňanů navíc donutil faraóny pořádat válečné kampaně daleko od svých hranic. Jedním z nejznámějších válečných konfliktů v tomto období byla bitva u Kadeše, kterou kolem roku 1274 př. n. l. svedl mocný faraón Ramses II. a chetitský král Muvatilis II. Její výsledek byl nerozhodný a obě strany ho příznačně interpretovaly ve svůj prospěch.

Egypt měl také jistou formu válečné flotily. Lodě byly na Nilu využívány především jako prostředky dopravní zbraně a zásoby na potřebná místa a do předem připravených překladišť na postupových trasách. Ve 12. století př. n. l. se dokonce odehrála námořní bitva mezi faraómem Ramsesem III. a tzv. Mořskými národy, kde flotila hrála nejvýznamnější úlohu. Jiný charakter už měla námořní bitva u mysu Aktion na samotném konci dějin říše, protože zde bojovala spojená egyptsko-římská flotila.

Obilnice Říma

V pozdním období říše (asi 712–333 př. n. l.) vojenský význam Egypta poklesl. Vznik a zavedení kvalitnějších železných zbraní a kovové zbroje se promítl výrazně i do způsobu vedení válek. Po dobytí famózním Alexandrem Velikým byl Egypt silně helenizován a hlavním typem armády se stala po makedonském vzoru pěchotní falanga. Egyptané pak nadále spíše kopírovali řecké a západoasijské technické inovace, jejich válečný potenciál však již nikdy nedosáhl úrovně armád Nové říše.

Poslední velkou bitvou egyptské říše byla námořní bitva u mysu Aktion u západního řeckého pobřeží, kde 2. září 31 př. n. l. porazil budoucí císař Oktavianus Augustus spojené egyptsko-římské loďstvo Marka Antonia a královny Kleopatry. Egypt už v této době nepředstavoval vojensky významný územní celek. Porážka zároveň znamenala, že z Egypta si Řím udělal závislou provincii a přeměnil ji z hrdé říše na pouhou „obilní sýpku“ Říma. «

Starověká Egyptská říše v 15. století př. n. l., kdy dosáhla největšího územního rozmachu. Tehdy měla cca 1 milion km², tedy prakticky stejně jako současný Egypt

Rychlé vozy silného Egypta

Egyptské lehké válečné vozy byly taženy párem koní, na nichž bojovala dvoučlenná osádka – lučištník a vozataj. Vozů však nebylo v armádě mnoho a zůstaly spíše výzbrojí aristokracie. Měly lehkou konstrukci a pro každý díl byl volen jiný druh dřeva, jež bylo velmi pečlivě opracováno. Podlaha vozu byla vzhledem k celkovému snížení váhy vyrobena z propletených kožených pásků, které však byly dostatečně pevné, aby udržely dvoučlennou osádku. Podle propočtů pak vůz vážil jen kolem 35 kg. Otěže měli bojovníci často omotané kolem pasu, aby nemuseli udržovat rovnováhu a mohli se soustředit na střelbu z luku. Běžnou taktikou bylo objíždět kolem pěchoty protivníka a z bezpečné vzdálenosti na ni střílet. Koně byli menších rozměrů, ale dostatečně rychlí na případný útek před běžícími pěšáky. Novodobé testy s replikami egyptských vozů s použitím poníků ukázaly, že vozy se mohly pohybovat rychlostí až 38 km/h, což je dostatečně vysoká rychlost pro splnění požadavků, jež na ně byly kladeny.

Reliéf Ramsese II. na válečném voze (vnitřek chrámu v Abu Simbelu)

Asýrie

Nemilosrdná železná pěst

Jednou z nejmocnějších říší starověku byla ve své době Asýrie. Dostala název podle svého někdejšího hlavního města Aššuru, založeného již kolem roku 2500 př. n. l. Tento vojensky koncipovaný státní útvar hrál dominantní úlohu v oblasti severní Mezopotámie především v období let 911–612 př. n. l. (tzv. Novoasyrská říše). Vznikl již na počátku 2. tisíciletí př. n. l., ale teprve o tisíc let později se stal ohromnou říší, postavenou z velké míry na krvi a dobovačných taženích. Počinaje mocným vládcem Aššurnasirpalem II. (883–859) bylo dobyt ohromné území okolních států a Asýrie prakticky ovládla oblast Blízkého východu. Mezi dodnes diskutované skutečnosti mezi historiky patří překvapivě rychlý konec tohoto krutého impéria.

Nejlepší taktika i výzbroj

Asýrie v této době těžila právě z úspěšných válečných kampaní, které jí vynesly ohromnou válečnou kořist a dostatek levných pracovních sil ve formě otroků – válečných zajatců. Svoji roli sehrály i poplatky

Stejně pověstná jako síla a vynalézavost asyrské armády byla i krutost jejích velitelů. Asyrští vládci nechali stahovat nepřátele z kůže, vyhlazovali celá města a deportovali obrovské množství obyvatel

Novoasyrská říše v době svého největšího územního rozmachu, kdy hrála zásadní úlohu především v oblasti severní Mezopotámie, měla rozlohu asi 1,4 milionu km² – to je o něco víc než dnešní Peru a míň než současné Mongolsko

od porobených národů. Nebývalý úspěch asyrské armády dodnes vzbuzuje údiv u řady historiků. Tři století trvající hegemonie Asyřanů má přitom několik důvodů. Především byli první národem, který začal ve velkém množství používat železo, jehož je na Středním východě (na rozdíl od cínu potřebného k výrobě bronzu) dostatek. Asyrská armáda byla navíc progresivní jak v taktice, tak i v používaných technologiích, o čemž svědčí i fakt, že ještě mnoho dalších generací po zániku říše kopirovalo jejich vzor.

Největší armáda na světě

Asýrie potřebovala stárou, početnou a dobře organizovanou armádu, aby dokázala podmanit a pak především udržet v poslušnosti všechna dobytá území. Vzhledem k době, o které je řeč, pak působí

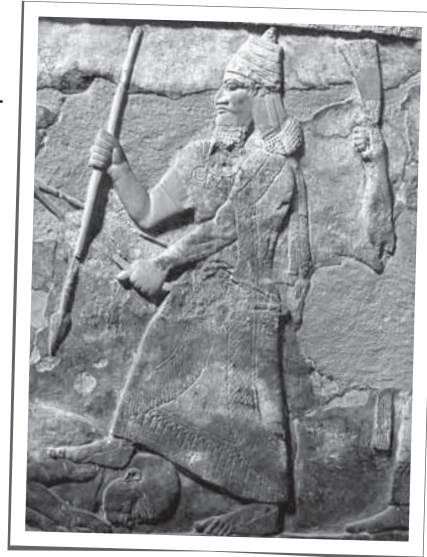
» Reliéf z asyrského paláce zobrazuje dominantní asyrských dobyvatelů nad svými nepřáteli

téměř fantasticky číselný údaj o velikosti intervenční armády krále Salmanassara III. (859–824). Ten kolem roku 850 př. n. l. vpadl do Sýrie údajně se 120 000 vojáky, což je několikanásobně vyšší počet, než např. při velkých egyptských bitvách u Megidda nebo Kadeše (kolem 20 tisíc). Počtu vojáků však odpovídala ohromná velikost říše (do té doby největší na světě), v níž byl válečný stav permanentní realitou. Asyřané také jako první zavedli promyšlený logistický systém zásobování a shromažďování takovýchto obřích kontingentů.

Armáda byla tvořena svobodnými Asyřany, kteří se rekrutovali stejně jako v Egyptě z řad rolnického obyvatelstva. Během sklízň bylo třeba vrátit se k hospodářství, proto kampaně zpočátku nesměly přesáhnout jistou dobu. V této době byli jedinými profesionálními vojáky v asyrské armádě vlastně jen osobní družiníci panovníka. Postupem doby se však vzhledem ke vzrůstající potřebě zajištění vojenské kontroly armáda profesionalizovala.

Obrnění válečníci

I v asyrské armádě převažovala pěchota nad ostatními složkami vojska. Dělíla se na pěchotu lehkou a těžkou, v závislosti na výstroji a výzbroji

byla poněkud tlumena faktem, že v této době ještě Asyřané neznali sedlo ani třmeny.

Ochranná zbroj asyrského vojáka byla již podstatně dokonalejší než u jejich egyptských předchůdců. Rozšíření užití kovů umožnilo armádě plošně zásobovat a mnohem lépe vybavit. Hlavu vojáků často kryla kovová nebo kožená přílba tvaru kuželu a tělo pancíř z kovových plíšků či šupin ve tvaru kratší vesty nebo i košile sahající téměř do výše nártu. Vzhledem ke kvalitě asyrské zbroje již šlo v případě střetu s protivníkem bez ní o prakticky nepřekonatelnou výhodu.

Konec unaveného válečníka

Sebemocnější říše nemůže psát své dějiny věčně a v případě Asýrie byl její konec poměrně rychlý a potupný. Po vládě mocného panovníka Aššurbanipala se koncem 7. století př. n. l. začal projevovat úpadek. Země vyčerpaná vojenskými střety již nedokázala zabránit odtržení Babylonie (ze které vznikla tzv. novobabylonská říše) roku 626 př. n. l. O pouhých pár let později, v letech 614–612 př. n. l., pak spojená vojska Babyloňanů a Médů Asýrii dobyla. Asýrie pak již nikdy nezískala znovu samostatnost, i když ještě tvořila po delší dobu specifickou územní jednotku s vlastními správci. Hruza jdoucí z pouhého vyslovení názvu této říše, běžná v minulých staletích, však již navždy pominula. Mocná novoasyrská říše se na konci 7. století stala ukončenou etapou dějin starověkého světa. «

» Vynalézavost a krutost Asyřanů

Za zmínku stojí neobyčejná vynalézavost asyrských vojáků i jejich velitelů, která hrála podstatnou úlohu ve válečných úspěších Asyřanů. Při častých taženích po neznámém terénu nebo při obléhacích pracích se museli panovníkem pověřeni vojevůdci (případně panovník sám) vyrovnat se ztíženými podmínkami, které prověřovaly jejich důvtip.

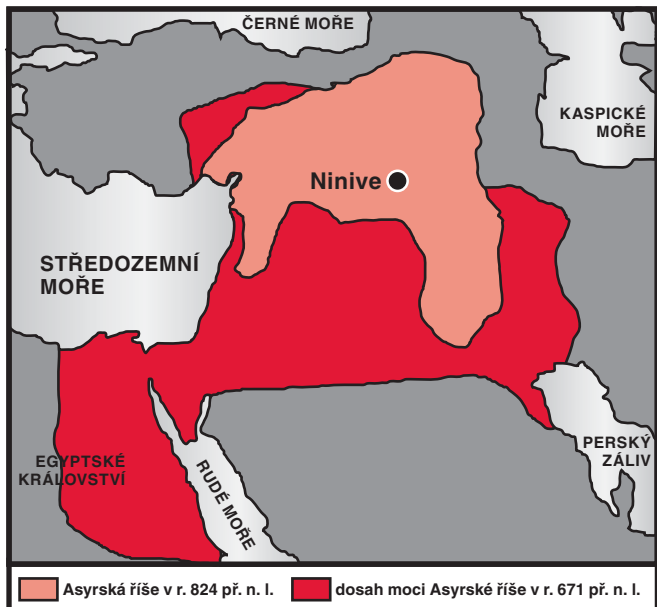
Mistři obléhání

Pro překonávání vodních toků tak například využili nafouknuté měchy ze skopových kůží, na kterých vojáci leželi a překonávali proud asi jako na dnešních nafukovacích lehátkách. Stavěli také kvalitní pontonové mosty, a to velmi rychle. Při dobývání nepřátelských měst (což se postupně stalo asyrskou specialitou) jako první využili pohyblivé dobovací věže a zavěšená beranidla. Pokud tyto prostředky nebyly dostatečné, dokázali speciálně vyčlenění vojáci podkopávat hradby a razit pod nimi tunely nebo používat při ztečích obléhací žebříky. Jen málo měst tak dokázalo obléhání Asyřanů odolat.

Nacistický vzor

Asyrská armáda nebyla jen obdivovaná, nýbrž i obecně nenáviděná. Krutost jejich vládců byla

ve své době pověstná a četné záznamy o pobitých a masakrovaných nepřátelích k nám promlouvají jasnou řečí dodnes. Vzpourám a nepoddaným městům hrozil v případě dobytí hrozný osud, jelikož soucit nebyl právě silnou stránkou povahy Asyřanů. Úspěšným dobyvatelům, jako byl Tiglat-Pilešar III. (745–727), Sargon II. (722–705) nebo Aššurbanipal (669–627), nebylo zatěžko stahovat živé nepřátele z kůže, vyhlazovat celá města nebo deportovat velké počty obyvatel (jen během let 744–703 př. n. l. to bylo z Babylonu, Samari a Sýrie téměř půl milionu obyvatel). Zajatci se stávali většinou bezprávnými otroky deklasovanými na pouhý majetek svého pána a jakékoliv projevy vzpoury nebo neposlušnosti byly vždy brutálně potlačeny. Asyrští panovníci jsou tak považováni za jedny z nejkrutějších starověkých vládců a není divu, že si tvrdý vládní režim asyrské říše oblíbili mj. i někteří nacističtí ideologové.

Perská říše

První mnohonárodnostní velkostát

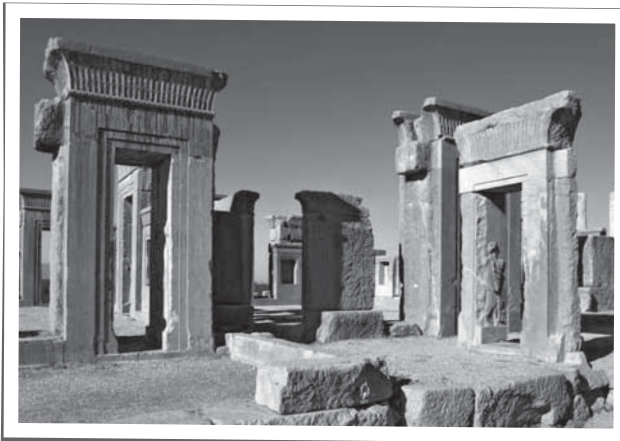
Již v době úpadku novoašyrské říše počal vzestup budoucího hegemona Středního východu, ohromné Perské říše dynastie Achajmenovců (vládli před 550–330 př. n. l.). Původním územím indoevropského národa Peršanů byla oblast dnešního Íránu.

První mezinárodní říše

V posledních desetiletích před pádem Asyrské říše osídlily kmeny Médů a Peršanů íránskou náhorní plošinu. Původně byli mocnějším národem Médové, kteří však sami byli poddanými Asýrie. Poté, co dobyli roku 612 př. n. l. hlavní asyrské město Ninive, zde však převládli Peršané, sjednocení pod dynastií Achajmenovců. Jejím nejvýznamnějším panovníkem byl Kýros II. Veliký (590–530 př. n. l.), jenž porazil médského krále Astyaga a nakonec se zmocnil ohromné říše, zabírající většinu Íránu, Arménii a východní Malou Asii (dnešní Turecko). Postupně pak dobyl ještě rozsáhlá území při řeckém pobřeží a celou Lýdii. Pod říši spadala dokonce i severní Indie a část jihovýchodní Evropy. Kýrův syn Kambýsés II. (530–522 př. n. l.) ve výbojích pokračoval a dobyl dokonce Egypt. Po neúspěšných snahách o získání Libye a Etiopie pak byla rozpínatost Peršanů zastavena domácími ozbrojenými silami. Peršané nicméně vytvořili jednu z prvních mnohonárodnostních říší v dějinách.

Armáda lučištníků

Perská armáda byla na svou dobu ohromná, protože byla založena na odvozech z jednotlivých provincií (satrapií). Přestože některé Hérototovy údaje, popisující početní stavy Peršanů v době řecko-perských válek, jsou zřejmě výrazně nadsazené (až 2,4 milionu mužů, z toho 1,7 milionu pěchoty), je prakticky jisté, že počet perských vojáků se pohyboval ne v desítkách, ale stovkách tisíc. Podobně

Perští vojáci zobrazení na reliéfu v Persepoli

velkou armádu nedali nikdy dohromady ani o půl tisíciletí později Římané. Kvalita a úroveň značné části tohoto počtu vojáků však byla poněkud sporná, jak se nejlépe ukázalo při invazích do Řecka v 5. století př. n. l.

Perská ozbrojená moc byla složena z hotovosti a stálých oddílů, ke kterým patřila i obávaná královská garda (1 000 nejlepších jezdců a kopiníků).

Boj Peršanů proti Řekům se postupně měnil v závislost na jejich vojenském umu. Kýros Mladší by své nároky na trůn neprosadil bez 14 000 najatých Řeků, což bylo pro budoucnost říše skoro osudové znamení

Mezi elitní jednotky patřil také sbor „nesmrtelných“, což byli speciálně vycvičení strážcové Velkého krále a jeho paláce, resp. vojenského stanu během válečných výprav. Perské vojsko bylo děleno do jednotek po tisících (bazarabam), stovkách (sataba) a desítkách (dathabam). Páteř tvořila pěchota, spoléhající na podporu četných lučištníků, kteří byli navíc chráněni přidělenými nosiči štítů. Luk přitom patřil mezi nejoblíbenější zbraně Peršanů, podle Hérotota se učily střilet z luku všechny děti od 5 let. Sám Velký král se často nechal zobrazovat s lukem v ruce na mincích.

Trosky Persepole, kdysi mohutného hlavního města Perské říše, a nádherný zlatý pohár dávají tušit někdejší velikost Achaimenovské říše

Proč Peršané nestačili na Řeky

Jeden z důvodů, proč Peršané nedokázali porazit často ani při výrazné početní přesile Řeky, tkví zřejmě v nedostatečné distribuci zbroje mezi vojáky. Bojovníci mnohonárodnostního státu často uplatňovali při pochodu do války své tradice a zvyky, přičemž ne všichni byli zřejmě ochotni navlékat si lamelové nebo šupinaté pancíře a bronzové nebo i železné helmy, jako tomu bylo u elitních oddílů. Mnozí perští vojáci také nosili malé kulaté štíty ze dřeva, ani ty však nebyly rozšířené v celé armádě. Řekové si naopak zakládali na dostatečné ochranné zbroji, což se ukázalo jako významná výhoda.

Perská pěchota se navíc nemohla svými schopnostmi rovnat řeckému protějšku ani vzdáleně. Roli zde sehrála nejen výbava a výcvik, ale zřejmě také motivace, kterou Řekové bojující za svobodu výrazně převyšovali perské žoldnéře. V pozdější době si proto sami Peršané najímali řecké žoldnéře bojující ve falangách.

Na koních i velbloudech

Řekové poznali především v hrdinné bitvě u Thermopyl v roce 480 př. n. l., jak zruční dovedou být lučištníci Xerxa I. (486–465 př. n. l.), když po neúspěšných čelních útocích ukončili odpor hrstky vojáků mračnem šípů. Vzhledem k počtu vojáků v perské armádě bylo často hlavní strategií pouhé využití zdrcující početní převahy, kterou však nebylo možné uplatnit ve všech podmínkách.

K lehké pěchotě patřili také v perské armádě prakovníci, doplňující v boji na dálku účinnější lučištníky. Rozšířenými zbraněmi pěchoty byla dále kopí a válečné sekery nebo krátký meč, zvaný akinakes. Válečnou vozbu také u perské armády postupně nahrazovalo operativnější jezdecktvo. Jezdci využívali jak koně, tak i velbloudy a byli většinou vyzbrojeni lukem nebo kopím. Jízda na koni byla u Peršanů velmi oblíbená a umění perských jezdců bylo ve své době takřka legendární.

Nesmrtelní proti Řekům

S výjimkou samotných Peršanů a Médů byly součástí perské armády také kontingenty vojáků z podrobených území. Tito vojáci používali především vlastní národní zbraně, taktiku i organizaci, která byla do určité míry nezávislá na vrchním velení. Podle historiků tvořilo intervenční armádu krále Xerxa 35 různých národů. Mnoho z nich patřilo mezi lučištníky (Arabové měli kompozitní luku, Trákové nesli oštěpy a malé dýky a Lýdové měli podobné vybavení jako Řekové – tvořili tedy malé jednotky těžkooděnců). Později se Peršané

slovník

Pěchotní falanga – (z řeckého falanx, český bitevní řada) je semknutá obdélníková formace pěchoty, obvykle kopiníků či halapartníků, která po značnou část starověku a středověku dominovala evropským bojištím. Typická je především makedonská falanga Alexandra Velikého

Hegemon – zde vládnoucí stát nebo státní útvar, kontrolující vojensky i hospodářsky danou oblast a ovládnutí podmaněné státy i národy

Kompozitní luk – kratší luk složený z vrstvy rohoviny na spodní straně, dřevěného jádra a několika vrstev šlach. Tyto luky měly lepší dostřel i účinek, byly však náročnější na výrobu a údržbu

Bůh Marduk – jedno z původních akkadských božstev a patronů města Babylonu, měl spoustu atributů i funkcí, přes zaklínání, moudrost a léčitelské až po určování osudu a dárcovství světla

➤ **Perská říše ovládala za dynastie Achajmenovců obrovské území. Během vlády Dáreia I. Velikého, tedy zhruba kolem roku 500 př. n. l., obsáhla území zhruba 7,5 milionů km² (asi jako Austrálie) a vládla nad 42 miliony lidí, což byla zhruba čtvrtina tehdejší světové populace**

snažili vytvořit vlastní těžkou pěchotu vyzbrojením kurdských, mísijských a dalších žoldnéřů štíty a koplími. Koncem 5. století př. n. l. už bylo běžnou praxí

najímání osvědčených řeckých žoldnéřů. Boj vždy zahajovali běžní pěšáci, teprve při jejich neúspěchu byli králem nasazeni i jeho elitní bojovníci – tzv. „Nesmrtelní“. Že šlo o poněkud chvástavý přídomek, však dokázali například vojáci krále Leonida I. (489–480 př. n. l.) v Thermopylské souboji (viz Smrt, která přežila staletí, Svět 9/07, str. 70).

Přemožení největším soupeřem

Persie se stala první historickou multikulturní zemí, ve které mnoho různých národů jihozápadní Asie a severovýchodní Afriky bylo spojeno pod vládou jediného panovníka. Perští králové si nikdy nedokázali podmanit pevninské Řecko, což se nakonec Achajmenovské říši stalo osudným. V roce 401 př. n. l. už perský princ Kýros Mladší nebyl schopen prosadit své nároky na trůn bez 14 000 najatých Řeků. To nevěstilo do budoucna nic dobrého a jasně odhalovalo slabiny rozlehlejšího impéria. Již Filip II. Makedonský (359–336 př. n. l.), který sjednotil většinu Řecka pod svou vládou, chtěl zaútočit na Achajmenovskou říši. Po jeho smrti to však byl

až jeho syn, geniální strateg Alexandr III. Veliký (336–323 př. n. l.), který si v několika ohromných bitvách během pouhých osmi let největší říši své doby podmanil. Stejně jako o jeden a půl století dříve Řekové i Alexandr musel porazit několikanásobně početnější armádu krále Dáreia III. (336–330 př. n. l.) v bitvách u Grániku (334 př. n. l.), Issu (333 př. n. l.) a Gaugamé (331 př. n. l.). I přes ohromnou početní převahu (podle historiků stálo u Issu 600 000 Peršanů proti 25–30 tisícům Makedonců) však Alexandr dokázal zvítězit drtivým způsobem. Jako ve všech jím dobytých zemích, i v Persii se následně začala rozvíjet helénská kultura. K moci se pak načas dostala makedonská dynastie Seleukovců, než se zmíněného území zmocnil skytský národ Parthů.

Území někdejší perské říše ale nebylo připraveno o velmocenský statut definitivně. V letech 224–651 n. l. vznikl další mocný územní celek, tzv. novoperská říše pod vládou dynastie Sasánovců. ◀

Vladimír Socha, specializace dějiny starověku a pravěku

MENŠÍ ŘÍŠE STAROVĚKU

Akkadská říše

➤ **Stéla akkadského krále Naram-Sina, která oslavuje jeho vítězství nad nepřáteli, vytvořená zhruba kolem roku 2250 př. n. l. Dnes je vystavena v pařížském Louvru**

Jde o jednu z nejstarších říší historie, zahrnující v období let 2334–2154 př. n. l. rozlohu téměř celé Mezopotámie (dnešní Irák) a Sýrie. Název je odvozen od města Akkadu, které vzniklo kolem roku 2330 př. n. l.

Král čtyř světových stran

Tvůrcem Akkadské říše byl jeden z prvních historicky známých dobyvatelů, Sargon Akkadský (asi 2334–2279 př. n. l.). Tento velmi schopný muž byl původně jen správcem ve městě Kiš a k moci se dostal za historicky nejasných okolností. Jako panovník si však počínal nesmírně úspěšně. Během své vlády dobyl postupně města Uruk, Ur, Ummu, Lagaš a Eninmar, na západě část Sýrie (města

Mari a Ebla), na jihovýchodě Elam a na východě kraje až k pohoří Zagros. Tím byla Mezopotámie poprvé v historii sjednocena pod vládou jediného rodu a byla odstraněna dosavadní roztržitost sumerských městských států. Sargon pak používal titul „král čtyř světových stran“. Vzhledem k tomu, že v Sumeru vedl vojsko do války vždy sám panovník, jde zřejmě o titul zasloužený.

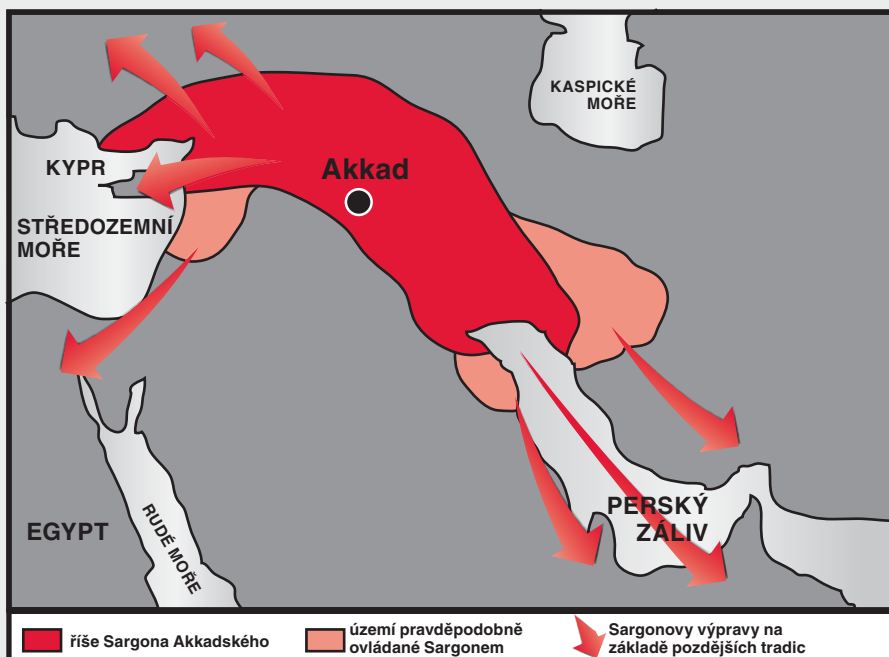
Vzpoury proti daním

Sumerská vojska se formovala ze všech svobodných mužů a měla původně charakter jakési milice. Vojsko se skládalo z pěchoty a válečných vozů, které však v této době byly ještě mohutné a málo obratné. K výzbroji pěšáků patřil kyj s kamennou hlavicí, měděná sekera a často používané dvoumetrové kopí s kamenným nebo měděným hrotem. Zbroj byla jen primitivní, šlo vlastně o tužší látkové nebo kožešinové přehozy a suknice. Hlavu sumerského vojáka většinou kryla kuželovitá čepice

z kůže. Jen zámožnější jedinci si mohli dovolit také přílby zhotovené z mědi nebo drahých kovů. Běžně užívaným ochranným prostředkem byl u sumerských pěšáků velký obdélníkovitý štít ze dřeva, zpevněný měděným kováním a někdy ještě potažený kůží.

V Sargonově říši byly vybírány poměrně vysoké daně a tributy od podmaněných obyvatel, což vedlo v pozdější době k poměrně četným vzpourám. Byla zřízena stálá armáda o síle asi 5 400 mužů, která měla dohlížet na ohniska nepokojů. Akkadská říše později trpěla spory o následnictví mezi příslušníky vládnoucího rodu, což jí významně oslabovalo. Rozpadla se kolem roku 2222 př. n. l.

➤ **Akkadská říše za vlády Sargona Akkadského (kolem 2300 př. n. l.), jednoho z prvních známých dobyvatelů. Za jeho vlády měla říše rozlohu zhruba 650 000 km². Obdobně velká je dnešní Francie**

Chetitská říše

» Chetitská bohyně s dítětem z 15.–13. století př. n. l.

Chetitě jsou první Indoevropané, o nichž máme zachovány historické zprávy. Prvním, kdo rozluštil jejich jazyk, byl český jazykovědec a orientalista Bedřich Hrozný. Přestože nepatří mezi obecně známé národy, vytvořili Chetitě ve své době ohromnou a mocnou říši.

První mírová smlouva

Kolem roku 2000 př. n. l. vnikli Chetitě do oblasti Malé Asie (dnešní Turecko) a ve 14. století př. n. l. již patřila jejich říše k nejmocnějším v Přední Asii. Významní chetitské panovníci, jako byl Muršiliš I. (asi 1620–1595 př. n. l.), dokázali dobýt Babylon, uvést do vazalské závislosti říši Mitanni a Sýrii a postavit se i samotnému egyptskému faraónovi. Nerozhodná bitva mezi Chetity a Egypťany u Kadeše (kolem roku 1300 př. n. l.) patří k prvním poměrně dobře známým bitvám dějin. Je významná i z dalšího důvodu –

sepsáním nejstarší známé mírové smlouvy v dějinách.

Vozy pro obyčejné smrtelníky

Chetitě stejně jako jejich protivníci dokázali velmi úspěšně využívat válečných vozů. Podle historických pramenů připadalo v chetitském vojsku již v 18. století př. n. l. čtyřicet válečných vozů na každých 1 400 pěšáků. U Chetitů se navíc mohl stát bojovníkem vozy kterýkoliv svobodný muž, nikoliv nutně příslušník aristokracie. To umožnilo takřka masové nasazení tohoto válečného prostředku do bitev. Chetitské vozy vezly trojčlennou osádku, vozataje, bojovníka s ostěpy a štítonoše. Za účelem kvalitního výcviku koní byli do říše přijímáni zahraniční experti, například Mitanecký Kikkuliš, který vytvořil

na zakázku odborný spis o výcviku koní. Podle toho také nazírali Chetitě na úlohu pěchoty v boji – jako na podřadnou součást vojska, ovšem s výjimkou pěší gardy panovníka. Ten byl nejvyšším velitelem celé armády, jeho rozhodnutí však mohl ovlivňovat zvláštní orgán „pankuš“ složený z vyšších důstojníků a příslušníků pěší gardy. Chetitská říše podlehla kolem roku 1200 př. n. l. útokům tzv. „mořských národů“ a následně i Asyřanům. Rozpadla se na několik samostatných „Novo-chetitských“ městských států, z nichž poslední zanikly zřejmě v 8. století př. n. l.

» Chetitská říše patřila ve 14. století př. n. l. k nejmocnějším v Přední Asii. Mapa ukazuje rozlohu této mocnosti v období bitvy u Kadeše (kolem r. 1300 př. n. l.), kdy zabírala zhruba třetinu dnešního Turecka. Stát veliký zhruba jako dnešní Rumunsko se tehdy dokázal úspěšně postavit mocnému Egyptu

» Český zakladatel chetitologie

Bedřich Hrozný (6. 5. 1879 Lysá nad Labem – 12. 12. 1952 Praha) byl jedním z nejslavnějších českých jazykovědců a orientalistů. Proslavil se rozluštěním chetitského jazyka a položil základy samostatného oboru chetitologie. Vědecká činnost B. Hrozného byla neobyčejně rozsáhlá a všestranná. Jeho první vědecká práce vyšla již v roce 1902 a celý seznam jeho vědeckých prací obsahuje přes 200 titulů. Ve svých pracích, které psal česky, německy, francouzsky a anglicky, se věnoval především Malé Asii a starověké Mezopotámii, zabýval se však také starověkým Egyptem, Krétou a Indií. Osobně pořádal archeologické expedice do terénu (Sýrie, Malá Asie) a v roce 1929 založil Orientální archiv. V jeho

rodišti Lysé nad Labem bylo roku 1951 zřízeno Muzeum Bedřicha Hrozného, v němž je dnes stálá expozice Život a dílo Bedřicha Hrozného s mnoha vzácnými a zajímavými sbírkovými předměty.

» **Profesor Bedřich Hrozný na civilní fotografii a při vykopávkách**

Novobabylonská říše

Babylonie se nacházela v jižní Mezopotámii (dnešní Irák) a jejím centrem bylo legendární město Babylon na řece Eufrat. Historie Babylonu sahá až do 24. století př. n. l. Tzv. Novobabylonská říše je obdobím tohoto státního útvaru po vyvrácení Asýrie r. 612 př. n. l.

O výzbroji a výstroji vojáků této říše se dozvídáme z četných zobrazení na stélách a jiných uměleckých dílech. Organizace i výzbroj novobabylonského vojska byla zřejmě podobná asyřskému vzoru.

Vrchol krále Nabukadnezara

První novobabylonský král Nabopalassar zahájil ihned po upevnění své vlády dobovačnou tažení proti (zčásti egyptským) držávám v Palestině a Sýrii. Roku 605 př. n. l. padlo do babylonských rukou strategické město Karchemiš s egyptskou posádkou a následně i celé okolí. Po otcově smrti nastoupil na trůn Nabukadnezar II. (605–562 př. n. l.), který pokračoval v expanzivní politice v syropalestinské oblasti a roku 601 př. n. l. se neúspěšně pokusil obsadit Egypt. Mezi nejznámější události starověkých dějin pak díky Bibli patří tzv. babylonské zajetí. Dne 16. března 597 př. n. l. a znovu roku 587 př. n. l. dobyli Babyloňané Jeruzalém, centrum tehdejšího judského království, a odveklí odtud tisíce Izraelců na území Mezopotámie.

Nabukadnezar II. je jistě jedním z nejvýznamnějších králů v dějinách Mezopotámie. Byl velmi schopným vojevůdcem, ale i obratným politikem – roku 585 př. n. l. např. zprostředkoval mír mezi Médii

a Lýdií. Za jeho panování dosáhla novobabylonská říše svého největšího mocenského i územního rozmachu. Zároveň se však její sláva definitivně přehoupla přes svůj zenit.

Poražení bohem Mardukem

Po smrti Nabukadnezara se poměrně rychle střídali na trůnu nepřilíživí schopní panovníci. Po třech krátce vládnoucích Nabukadnezarových nástupcích nastoupil na trůn Nabonid (556–539 př. n. l.), jehož matkou byla kněžka měsíčního boha Sína. Nabonid si svým protežováním boha Sína a dlouhodobou nepřítomností v Babylonu znepřátelil mocné kněžstvo boha Marduka i část elity říše. To umožnilo perskému králi Kýrovi II., který si již roku 549 př. n. l. stačil podmanit médkou říši, aby vystupoval jako ochránce Mardukových kněží a usiloval

» **Bůh Marduk s drakem na babylonské válečkové pečeti**

o ovládnutí Babylonie. Dne 29. října 539 př. n. l. tak perská vojska bez většího odporu vstoupila do Babylonu, což znamenalo konec vládnoucí dynastie Chaldejců i Novobabylonské říše samotné.

» Kolem roku 600 př. n. l. měla Novobabylonská říše rozlohu asi 500 000 km², zhruba stejně jako dnešní Španělsko

- BŘEZEN 2008** Egyptská, Asyřská, Perská říše
- DUBEN 2008** antika – Alexandr Veliký, Římská říše
- KVĚTEN 2008** nástupci Říma – Svatá říše římská, Byzantská říše
- ČERVEN 2008** východní říše – Arabové, Zlatá horda, Osmanská říše
- ČERVENEC/SRPEN 2008** koloniální říše – Španělsko a Portugalsko, Britské impérium
- ZÁŘÍ 2008** novodobé velmoci – Napoleon Bonaparte, Pruské království, Ruské císařství
- ŘÍJEN 2008** velmoci 20. století – Třetí říše, Sovětský svaz, USA

» **Tímto číslem začíná seriál o největších světových říších. Pokud vás toto téma zajímá, nenechte si ujít další díly.**

Navigátor